

Inhoudsopgave HET TURFSTEKEN IN DE PEEL

HET TURFSTEKEN IN DE PEEL.....1
 Wat eraan te pas komt, voordat de "klot" vergaat tot asch.....1
 De Peel brandt.....1
 Het "slichten" begonnen.....1
 Hoe wordt de turf gestoken?.....1
 Het loon dat de arbeider verdient.....2
 Lust voor den arbeid.....2

HET TURFSTEKEN IN DE PEEL

Wat eraan te pas komt, voordat de "klot" vergaat tot asch.

5 GRIENDTSVEEN. - Maart is aangebroken en de doodsche, vlakke Peel begint nu weer teekenen te vertoonen van bedrijvigheid, na een winter van troosteloze eenzaamheid en strakke uitgestrektheid. De campagne-tijd is begonnen, om voort te duren tot St. Petrus en Paulus, 29 Juni, den laatsten dag van het turfsteken. Men vraag zich wellicht eenigszins verwonderd af, waarom zoo vroeg in 't jaar
 10 begonnen en geëindigd wordt met het steken van turf. Men begint zoo vroeg omdat de turf dan nog voldoende nat is, om bij het steken niet te breken. 't Vroege einde heeft tot reden, dat de warme zomerlucht 't eerste vereischte is voor goed en gelijkmatig opdrogen van de "klotten".

15 **De Peel brandt...**

Eenige weken geleden konden we vooral 's avonds, als we met den trein door de uitgestrekte Peelvelden stoomden, genieten van het fantastische schouwspel, geheele uitgestrektheden te zien branden. Menigen reiziger ontsnapte de kreet: "De heele Peel staat weer in brand". Toch was er geen reden voor bezorgdheid. Immers 't was geen
 20 gevolg van onbedacht vuurtje-stoken der Peeljeugd, maar 't vakkundig afbranden der "smeelen" en hei op de plekken waar de werktuigen van den turfgraver, de schoot van moeder aarde zouden openen, om uit de wond de nuttige brandstof te snijden. Dit afbranden geschiedt onder de kundige leiding der veenbazen en onder voortdurend toezicht der werklui.

25 **Het "slichten" begonnen.**

Nu wordt begonnen met "slichten". Dit is 't gelijkmaken van den grond, waarop de verschgestoken turf wordt neergezet. Daarna begint de eigenlijke campagne. De
 30 gravers, waaronder velen voor het seizoen geheel uit Hoogeveen naar de Peel komen, ontvangen van den veenbaas de genummerde werktuigen, waarvoor zij zelf verantwoordelijk zijn, evenals de soldaat voor zijn wapenen. Deze moeten in goeden staat ingeleverd worden en ontbrekende deelen vergoed. Deze gereedschappen zijn: "de bankschup", "stikker", "opligger" en "kruiwagen". Ieder graver wordt nu door de veenbaas een "bank" aangewezen met vermelding, hoeveel "klim" eruit moet worden
 35 gestoken.

Onder "bank" verstaat men 't stuk, dat de turfgraver moet afgraven, terwijl de technische term "klim" aangeeft, hoeveel lagen van een turfdikte moeten worden gestoken. De turfgraver begint nu zijn "bank af te bonken". Met een scherpe schop verwijderd hij de waardeloze bovenlaag, waardoor de eigenlijke turflaag bloot komt
 40 te liggen. Naar gelang de diepte verkrijgt men nu de verschillende soorten en kwaliteiten turf. Onder het waardeloze bankveen treft men het z.g. "grauwveen" aan, dat meeste verwerkt en gemalen wordt tot turfstrooisel, in pakken geperst en gebruikt wordt voor strooisel in stallen, kippenhokken enz. Ook wordt veel grauwe of vale turf gebruikt in de porcelein en aardewerk fabrieken te Maastricht. Verder onderscheidt men nog "pijper", hardbrand en fabrieksturf naar gelang de kwaliteit en hardheid.
 45 In de veenderij te Griendtsveen vindt men alleen nog zwarte turf, daar de vale reeds eerder was afgegraven. De Gemeente Deurne o.a. heeft nog zeer veel grauw veen. Eenige jaren geleden was er nogal vraag naar z.g. turflok, de lange vezels, die vercheept worden naar Amerika, voor vulling van matrassen. Zelfs heeft men er kleeren van
 50 gemaakt.

Hoe wordt de turf gestoken?

Is het eigenlijke veen blootgelegd, dan neemt de turfgraver zijn "stikker", een breed, plat ijzer met scherp rand, aan een steel gevestigd. Dit instrument weegt
 55 ruim 10 K.G. Hij ploft dit ijzer op gelijke afstanden in den weeken veenbodem ter diepte van 1 klim. Even rukken en de breedte der turven is doorgesneden. Nu komt de "oplegger", een

smalle houten schopje met scherpen koperen rand, aan korten steel aan 't werk. Hiermee wordt de turf op juiste dikte afgestoken en op den kruiwagen gelegd. Veertien van deze klompen zwarte modder vullen een kruiwagen. Ze worden voortgekruid naar 't "gelichte" veld en daar neergelegd in lange gelijke rijen, telkens veertien turven breed.

't Opgegeven aantal "klim" wordt zoo gegraven, een vreeselijk zwaar werk, waarvoor alleen gezonde, sterke kerels kunnen worden gebruikt. Iedere week komt dan de veenbaas, gewapend met zijn meetstok, om op te nemen, hoeveel "stuk" er zijn gegraven, ten einde de loonlijst te kunnen klaarmaken.

Het loon dat de arbeider verdient.

In de veenderijen wordt niet gewerkt op uurloon, maar het loon wordt berekend naar het aantal "stokken", die zijn gegraven. Een stok is een maat, lang 2½ M. met een diepte van 14 turven. Van een stok verkrijgt men pl.m. 250 turven, of, in pakken geperst pl.m. 1 M3.

Dit turfsteken duurt, zooals reeds vermeld, tot St. Petrus en Paulus. Daarna vertrekken de Drentenaren weer, die gedurende de campagne bij elkaar wonen in woningen op de Peel, waar de z.g. keetvrouw, meestal de vrouw van een der gravers, voor een kleine vergoeding zorgt voor het eten en de bewassing.

Lust voor den arbeid.

't Wordt nu weer rustiger op de vlakke uitgestrektheden. Eenige werklui zetten, wanneer de turf voldoende is aangedroogd om niet meer te breken, de turven in "ringen", lage walletjes, drie turven hoog, met ruime tochtgaten tusschen de turven. Deze worden zoo nog eenige keeren "omgeringd" om, als ze volkomen droog en voor 't gebruik gereed zijnde, te worden opgetast tot "vuuren", de bekende vierkante hoopen, van boven rond toeloopend, voor den afvoer van 't regenwater

Per aak wordt de turf dan, ter aflevering aan koopers naar de los- en laadplaats vervoerd, om verder per boot of trein haar bestemming te bereiken, om ten slotte door het vuur te worden verteerd.

We zien dus, dat er heel wat handen aan te pas komen, voor de "klot" vergaan is tot 't kleine hoopje gele asch, 't lot van allen en alles, waaraan niemand ontkomen kan.